

Кушнірова Т. В.,

доктор філологічних наук, доцент кафедри світової літератури
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ОСНОВНІ МОТИВИ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ РОАЛЬДА ДАЛА (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «ПОЦІЛУНОК»)

Анотація. В статті аналізуються основні мотиви в художній прозі англійського письменника Роальда Дала. Розглядається еволюція мотивів, їх роль у розвитку сюжету і в розкритті внутрішнього світу персонажів. Виокремлюються особливості індивідуального стилю письменника, а також зв'язок із літературною традицією.

Ключові слова: Роальд Дал, мотив, хронотоп, жанр, стиль, домінанта, літературна традиція.

Постановка проблеми. Роальд Дал (1916–1990) – визначний англійський письменник норвезького походження, творчий доробок якого наразі є доволі популярним. Народився письменник у Південному Вельсі, під час другої світової війни був військовим льотчиком, де й отримав тяжке поранення. Переважна більшість сюжетів у ранній прозі письменника, нав'язані війною та службою у ВВС, мають військову проблематику. Широку популярність принесли збірки «Той, хто схожий на тебе» (1953) та «Поцілунок» (1959). Наразі перекладено більше десятка його книг, частина із них – дитячі казки, що мають шалену популярність серед читачів. Сучасне літературознавство звернулося до спадщини митця [1; 4; 5; 6], часом досить побіжно аналізується його творчість, розглядаються певні аспекти прози письменника. Ми маємо на меті детально проаналізувати «дорослу» прозу Р. Дала, зокрема збірку «Поцілунок», акцентувати увагу на певних творах, окреслити жанрово-стильові константи і домінанти, визначити мотиви, що є стрижневими у творчості письменника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роальд Дал – видатний майстер англійської літератури кінця ХХ століття, творчість якого цілком вписувалась у формат літератури постмодернізму. Герой Роальда Дала, як і літератури постмодернізму загалом, – людина, що загубилась у повсякденному бутті, втратила зв'язок зі всесвітом, гостро переживає власну відчуженість і втрату духовних орієнтирів. Постмодернізм в образно-символічній формі відтворює загальний абсурд життя, розрив соціальних і духовних зв'язків у світі, падіння людства у безодню, де немає шансів на спасіння. «Створений ним (Роальдом Далом – Т.К.) світ парадоксальний, потенційно безкінечний у розгортанні сенсів, вербалізованих у постійному діалозі з читачем» [4, с. 280].

Мотивна організація художньої прози Роальда Дала різнобарвна та ієрархічно вибудована. Домінантним у художній прозі митця стає мотив гри та укладання пар: герої грають на перегонах, в казино, закладаються один з одним та самі з собою. Наприклад, хлопчина із новели «Фантазер» («The Wish») (1948) вирішує випробувати себе. Він грається зі своїм життям, оживляючи у підсвідомості власні страхи: килим, по якому збирається йти,

в його уяві постає у двох вимірах (розпечене вугілля (червоні плями) й отруйні змії (чорні плями)), що тягне за собою й відповідні психологічні заміщення. «Червоні плями – це розпечене вугілля. Ось що я маю зробити: пройти звідси до самих дверей, не торкнувшись їх. Якщо наступлю на червоне, я обпечусь. Навіть не обпечусь – просто згорю в попіл. А чорні плями... ну, так, чорні – це змії, отруйні змії, гадюки і кобри, кожна завтовшки з дерево, і якщо я торкнуся котроїсь із них, мене вкусять, і я помру ще до вечері. А якщо дістанусь на той бік цілий і неушкоджений, не маючи ні опіків, ні укусів, тоді завтра, на день народження, мені подарують цуценятко» [2, с. 156]. Дитина настільки прониклась грою, що не зчулась, як поринула в ірреальність; реальний хронотоп силою думки обертається ірреальним та повністю поглинає підсвідомість героя. «Повне розчинення в ролі і ситуації, переживання уявної небезпеки, яка для героя стає реальнішою за дійсність, формує інтенсивне емотивне поле, в результаті якого виникає відомий психологам ефект «тунельного сприйняття» [4, с. 280]. У новелі актуалізується особистісний хронотоп, оскільки герой існує в особливій реальності, вибудованій на афектній підсвідомості. Фінал твору характеризується вільним нарративом, тобто читач сам повинен домислити кінцівку твору. «Він почав падати. Він падав управо, спочатку дуже повільно, потім швидше і швидше, в останній момент інстинктивно простягнув руку, щоб зупинити падіння, і наступним, що він бачив, була його гола рука, вже готова зануритись у саму середину цієї чорної блискучої маси (змійне кобло – Т.К.), і в ту мить, коли вона торкнулась її, він скрикнув, однісіньким пронизливим криком жаху. Надворі, де сяяло сонце, далеко, за домом, мати шукала сина» [2, с. 160]. Автор веде інтелектуальну гру із читачем: викликає тремтіння і змушує балансувати на межі реального й ірреального, незрозумілого та жахливого, що стає візитівкою індивідуального стилю Роальда Дала.

Постмодерністська гра стає стильовою домінантою творчості Роальда Дала, «принцип творчої співгри з читачем» (І. Хассан) [4, с. 257] є характерною рисою його творів. «Іронічна авторська свідомість реалізує себе в інтертекстуальній грі з читачем, вигадливо організований і свідомо прихований позиції, розкриттю якої слугують підтекст і контекст твору» [4, с. 281]. Гра письменника з реальмі буденності та літературними архетипами порушує глибинні зв'язки та дає можливість переосмислити дійсність, переіграти певні ситуації, щоб знайти відповіді на болючі питання. Відсутність остаточних формулювань і однозначних відповідей інтенсифікує і підтримує напруженість художнього простору, що не потребує осучаснення, апелюючи до вічних констант людської душі.

Мотив гри так чи інакше присутній у кожному творі письменника, стаючи лейтмотивним та проглядаючись на усіх рівнях художнього тексту. Наприклад, у новелі «Господарка пансіону» («The Landlady») (1959) даний мотив стає домінантним: читач разом із головним героєм Біллі Вівером зустрічає милу пані сорока п'яти років із дуже добрими блакитними очима, яка привітно і тепло посміхалась [3, с. 7]. Герой відгукується про жінку найкращим чином, вважаючи її доброю та благородною. Справжній жах від прозріння пронизує героя уже у фіналі твору, коли він раптово усвідомлює, що усі живі істоти в будинку господарки пансіону нею вбиті і забальзовані (папуга, пес у кріслі, два попередні мешканці готелю). Сповідь господині щодо двох попередніх постояльців, що навечно залишились гостювати у неї на горищі, уже сприймаються героєм як вирок. Він уже нічого змінити не може і, отруєний злочинницею, тихо відходить в інший світ. Мотив гри є константним для цього твору, оскільки господарка пансіону грається зі своєю здобиччю, як павук зі своєю поживою. Героїня веде «мозкову» гру з молодим чоловіком, не приховує від нього своїх намірів, але й не розкриває їх повною мірою, «кидає» натяжки, виголошує фрази, що залишаються незрозумілими до кульмінаційного моменту. Наративний шар новели теж вибудований на мотиві гри. Автор-натор бавиться з реципієнтом, дозуючи інформацію так, що до фіналу читач не «бачить» розв'язки, однак вибудовує різні версії завершення історії.

Гра з читачем – провідна риса літератури постмодернізму, ознаки якої притаманні й творчості Роальда Дала. Новела «Дегустатор» («Taste») (1951) у жанровому плані нагадує інтелектуальну новелу, оскільки сюжет побудований на мотиві ідентифікації зразків мистецтва. Голова родини іноді запрошує на обід відомого знавця вин і щоразу вихваляється перед ним дорогими і рідкісними зразками. Перед поданням вина вилежуються в кабінеті господаря добу, а вже потім подаються до столу. Сюжет твору ґрунтується на мотиві укладання пари, коли гість повинен здогадатися, яке вино цього разу буде подане до столу. Предметами розіграшу стають донька господаря та розкішний маєток гостя. Для твору характерні авторські відступи, у яких натор розмірковує про смакові якості того чи іншого винного зразка. Дегустатор ідентифікує вино і виграє дочку господаря. Дал деталізує жах голови родини від програшу. Однак розв'язка доволі несподівана та непередбачувана: служниця приносить гостю окуляри, які він, щоразу перед обідом таємно навідуючись до кабінету господаря, цього разу забуває на столі. Сюжет новели характеризується динамізмом та чіткістю, однак автор вдається до ліричних відступів, які стосуються виноградарства. У жанровому плані можна говорити про наявність ознак шахрайського роману, оскільки головний герой постає таким собі шахраєм, котрий намагається збагатитися нечесним шляхом. Мотив укладання пари стає ключовим у даному творі, і таким, навколо якого розгортається сюжет і зав'язуються конфлікти.

Для Роальда Дала характерне гротескне мислення, здатність розглядати анекдотичну ситуацію, яка обертається найнесподіванішим чином, жорстоке почуття гумору. У новелі «Дорога в небеса» («The Way Up to Heaven») (1954) відтворено будні сім'ї Фостерів, в якій голова родини мав звичку постійно знущатися над дружиною, дово-

дячи їй до нервових зривів. Знаючи фобію дружини щодо спізень, він знову і знову її випробовує, збільшуючи цим страждання. «І ще він, мабуть, знав, що якщо пропустити всі терміни, її можна довести майже до істерики. В останні роки їхнього подружнього життя бували випадки, коли здавалося, що він тільки цього й добивався, щоб вони спізилися на потяг, чим збільшував страждання бідної жінки» [3, с. 48]. Містер Фостер грався з дружиною, наче кіт із мишею, і апогеєм такої гри стає пасивна помста змученої жінки. Чергового разу, коли нерви героїні були на межі, чоловік знову повертається додому, оскільки «забуває» подарунок для доньки. Жінка, нервуючи у таксі, чує з будинку крики чоловіка про допомогу, але вирішує не затримуватись. Діставшись до Парижа, місіс Фостер поводиться інакше, ніж зазвичай: впевнено, спокійно, холоднокровно. Вона вперше побачила своїх онуків, і, здавалося, вперше відчула радість життя, вперше усвідомила себе щасливою. Щодня жінка водила дітей на прогулянку, пригощала смаколикками, купляла подарунки і розповідала цікаві історії. Героїня відчула себе по-новому, наче скинула кайдани, насолоджуючись щохвилини життям. Проте раз в тиждень вона писала листи своєму чоловікові – милі, безпосередні, наповнені новинами та плітками, які щоразу закінчувалися словами: «Не забувай вчасно поїсти, коханий, хоча, боюся, саме цього ти, мабуть, і не будеш робити, доки мене немає вдома» [3, с. 60]. Маски добропорядної дружини місіс Фостер не скидає й до кінця оповіді: приїздить додому, спокійно проходить до будинку, телефонує у службу ремонту ліфта, де вже з місяць помер її чоловік, і гречно чекає майстра. Для новели «Дорога в небо» характерний мотив «межі», де доведена до відчаю жінка здатна в екстремальній ситуації здійснити вчинок, що для неї не характерний. Даний мотив притаманний більшості оповідань даної збірки та стає стильовою константою творчості Роальда Дала.

Мотив гри є домінантним і в новелі «Радість священнослужителя» («Четвертий комод Чиппендейла») («Parson's Pleasure») (1958), де головний герой, містер Боггінс, нарядившись у рясу священника, їздить маленькими поселеннями з метою наживи. Час від часу він навідує невеличкі ферми, щоб задарма скупити антикваріат. Мотив маски у даному творі виконує не лише психологічну функцію, але й впливає на зовнішнє портретування, оскільки герой у оточуючих асоціюється за зовнішніми ознаками (ряса священника) і викликає довіру. Церковний сан дає можливість безперешкодно заходити до будинків, вести довірливі бесіди, обдурювати господарів зuboжілих ферм та скуповувати задешево зразки мистецтва. Однак цього разу містер Боггінс сам себе переграв: здивавши в одному з маєтків комод Чиппендейла, він усіма силами намагається його придбати. Однак спритні фермери Раммінс, Берт і Клод відчули, що священник їх дурить і вирішили самі його перехитрити. Герою все-таки вдалося «обвести навколо пальця» чоловіків, сказавши, що даний зразок мистецької цінності не представляє, і тому може бути придбаний частинами. Поки Боггінс підганяв до садиби автомобіль, фермери, боячись, що комод не влізе у транспорт, розпилюють його на маленькі шматочки. Яке ж розчарування чекає священника, коли він бачить розпиляний витвір мистецтва... Фінал новели традиційний для Роальда Дала: раптовий, непередбачуваний, шокуючий.

Мотив маски, що виходить з мотиву гри, часом більш значущий у творчості Роальда Дала, ніж домінуючий мотив. Зокрема маска священика в іншому творі «Бідолаха Джордж» («Georgy Porgy») (1959) Р. Дала хоча й одягнена ним за професією, але аж ніяк не відповідає його духовним поривам. Маска священика була певним бар'єром, що відгороджує героя від навколишнього світу. Отримана в дитинстві психологічна травма, що майже тридцять років «дрімала» у підсвідомості героя, при першому контакті з жінкою проривається зовні і доводить персонажа до божевілля. Протягом усього життя чоловік живе зі страхом, що наближається до жаху, перед представницями слабкої статі. Герой рано втрачає матір (мотив матері константний у даному творі), яка для нього була певною опорою в житті, тому всі фобії він «задавлює» в собі і сублимується на роботі. Свої дивні нахили персонаж переносить на пацюків, експериментує з ними, намагаючись з'ясувати, чи зможе встояти перед активним натиском своїх прихожанок. Людина – істота соціальна, тому суспільство певним чином впливає на неї: один поцілунок збудив підсвідомість персонажа, ожививши дитячі страхи. Хлопчиком він бачив як крільчиха (у пам'яті збереглася навіть її кличка – Жозефіна) з'їла своїх дитинчат. Страх бути з'їденим заживо супроводжує героя протягом життя, тому звичайний поцілунок викликає у нього дикий жах, та кидає його у викривлений простір. Реальність зміщується ірреальністю, персонаж дезорієнтований у просторі та часі: єдиним прихистком для нього стає божевілля, де вже не треба боротися за свою свідомість. Персонаж і не намагається спробувати вийти із цього стану, йому там комфортно. Мотив гри у даному творі має інверсне трактування, оскільки героя випробовує на міцність і соціум, і його власна психіка. У фіналі новели продукується думка про те, що людина не може протидіяти зовнішнім силам, які уособлюють соціальну складову, тобто соціум здатен зламати особистість, довести її до психологічного зриву. Таким чином актуалізується особистісний хронометр, оскільки саме підсвідомість та душа людини творить часопростір і стає ареною для боротьби антагонічних сил.

Соціально-побутовий хронотоп продукує появу у творчості Роальда Дала соціальних мотивів та їх субмотивів. Простір у новелістиці Дала найчастіше театральньо-декоративний, що призводить до активізації рольової маски. Мотив маски, ширше мотив гри, характерний і для новели Р. Дала «Місіс Біксбі і подарунок полковника» («Mrs. Vixby and the Colonel's Coat») (1959). Характерно, що усі дійові особи приміряють певну соціальну маску. Місіс Біксбі упродовж багатьох років носила маску порядної турботливої дружини та дбайливої родички. Щомісяця героїня їздила до Балтімора, щоб навідати свою «тітку», ночувала там і поверталася в Нью-Йорк наступного дня, щоб встигнути приготувати чоловікові вечерю. «Містер Біксбі прихильно ставився до цього. Він знав, що тітонька Мод живе в Балтіморі, і його дружина дуже любить цю стару жінку, і, безперечно, було б нерозумно позбавляти їх задоволення зустрічатися раз на місяць» [3, с. 92]. Однак ідилія порушується авторським одкровенням: тітонька виявляється насправді таким собі Полковником, коханцем головної героїні, який вирішив порвати з нею, подарувавши шикарний подарунок – норкову шубу. У спробі перехитрити чоловіка, місіс Біксбі закладає

шубу в ломбард з метою подальшого викупу. Містер Біксбі на прохання дружини забирає пакунок і приносить його додому, однак це була не омріяна героїнею шуба, а просто шмат хутра. Дал закінчує оповідь традиційно для себе: героїня в коридорі офісу зустрічається із секретаркою свого чоловіка, міс Палтіні, яка прямувала на обідню перерву. «Вона легко рухалася, від неї пахло тонкими духами, вона виглядала королевою, найсправжнісінькою королевою в прекрасній чорній норковій шубі, яку Полковник подарував місіс Біксбі» [3, с. 110]. Розв'язка новели не дає розуміння того, що далі стається з героями, адже вони всі носять маски. У творах Дала відсутні дидактичні мотиви, фінал характеризується вільним наративом, читач сам має зробити певні висновки.

У творчості Роальда Дала соціальні мотиви спостерігаються й у творах, які жанрово можна віднести до літератури «жахів», зокрема новелі «Свиня» («Pig») (1959). В тексті переповідається про долю хлопчини Лексингтона, батьки якого випадково загинули від кулі поліцейських біля свого будинку на дванадцятий день його життя. Сироту забирає на виховання бабця-вегетаріанка, яка має будинок далеко від людської «цивілізації». Автор вдається до ідилічних мотивів, описуючи життя хлопчика на фермі. З часом ідилія закінчується: Глоспан помирає і Лексингтону доводиться мати справу із хижацьким реальним світом, у якому немає місця любові, турботі та чеснотам. Адвокат вітає героя зі смертю бабусі та забирає майже всі його заощадження (півмільйона доларів). Опинившись у жорстокій реальності, герой втрачає душу. У даній новелі особливо гучно звучить мотив душі, фіналом якого стає фізична загибель. Вихований вегетаріанцем, Лексингтон у сумнівній харчовій скуштував м'яса. Нічого смачнішого, за його словами, він досі не їв. Його не збентежило зауваження кухаря щодо походження м'яса. І лише у фінальній екскурсії м'ясокомбінатом героїня чітко усвідомлює, що відбивна може бути не лише із тварини, але й із людини. Його, наче свиню, відправляють на заклання. «Раптово наш герой відчув себе жажливо сонним, однак, лише коли його здорове, сильне серце відкачало із тіла останню краплину крові, тільки тоді він перейшов із цього кращого зі світів у наступний» [3, с. 223]. В авторських ремарках відчувається іронія, зокрема він називає існуючий світ «кращим», однак переповідає ним історія говорить про різко протилежне. Автор вдається до вільного наративу, спонукаючи реципієнта до діалогу.

У творчості Р. Дала домінують місце посідає мотив загибелі, точніше смерті, причому смерті досить дивної, містичної, часом ірреальної, та такої, що не піддається раціональним тлумаченням. Підтвердження цьому ми знаходимо і в новелі «Господарка пансіону», «Вільям і Мері», «Дорога в небеса», «Свиня». Даний мотив стає константним у новелі «Едвард – завойовник» («Edward the Conqueror») (1953), де чоловік йде на вбивство беззахисної тварини, лише б та не заважала його спокою. Луїза, господарка садиби, підбирає kota, який, на її думку, є реінкарнацією визначного композитора Ліста. Кіт поведився, наче людина, і полюбляв музику (захопливо слухав Ліста, Шопена (крім скерцо сі мінор)). Луїза бачить портретну схожість між котом і великим композитором: п'ять бородок на обличчі Ліста, які вона розгледіла на портреті майстра, є саме там й у kota. Чоловік Луїзи, хоча і збен-

тежений схожістю, не поділяє радості, оскільки дружина перестає господарювати, зосередивши всю увагу тільки на котів. Не довго думаючи, Едвард знищує живу істоту. Наратор не деталізує ситуацію, читач може лише здогадуватися, що сталося з твариною.

Поряд із соціальними мотивами у новелістиці Роальда Дала співіснують і фантастичні мотиви: мотиви наукового експерименту, відкриття тощо. Сюжет новели «Маточне молочко» («Royal Jelly») (1959) побудовано безпосередньо на означеному мотиві, коли батько-психопат забирає у матері контроль над новонародженою дівчинкою, щоб виростити з неї «особу» за своїм сценарієм. Головний герой новели Альберт Тейлор проводить експеримент зі своєю дитиною, підливаючи їй у їжу бджолиний фермент, від якого немовля стає більш спокійним та, на його думку, здоровішим. Малюк стає краще спати, їсти, однак швидко набирає вагу та перетворюється на «особу», що все більше нагадує бджолу. Емоційного напруження у творі додає зовнішнє портретування, яке подається автором ще на початку оповіді. Герой досить дивно виглядає: «Альберт не був високим; у нього було повне тіло, пухке на вигляд, короткі кривуваті ноги. Голова була величезна і кругла, покрита щетиною, а більша частина обличчя – тепер, коли він перестав голитися, – ховалась під коричнево-жовтою бородою...» [3, с. 131]. Зовнішнє портретування передують трагедії, що мала місце у звичайній (за Далем – Т.К.) родині, та відтворює емоційний стан матері, яка із жахом спостерігає, як її чоловік і дитина змінюються. Жінка в останню мить розуміє, що батько із звичайного дитяти формує гігантську бджолину матку, що повинна започаткувати новий рід. Часопросторова складова має реальне підґрунтя, підживлене описами наукових відкриттів, які ґрунтовно і послідовно доводяться. Наукові експерименти додають оповіді достовірності, тому хронотоп сприймається не як ірреальний, а як цілком ймовірний, та такий, що має місце у реальному житті.

Значне місце у творчості Дала посідають історичні мотиви, зокрема його автобіографічний цикл на військову тематику («Переходжу на прийом», 1945). Певні твори історичними можна назвати лише побіжно, оскільки у них відтворено суб'єктивне нарративне бачення певної події. Одним із таких творів є новела «Народження катастрофи» («Genesis and Catastrophe») (1959). Жанрово твір нагадує історичний анекдот, оскільки герой, про якого йдеться в оповіді, є реальною особою, а поява його на світ трактується автором крізь призму суб'єктивізму. Задля більшої достовірності автор зазначає, що історія, ним переповідає, ґрунтується на реальних подіях. Читач посвячений в таїну народження героя, внутрішньосімейних стосунків, однак до фіналу не розуміє, про кого йде мова. Він сумує разом із матір'ю, яка уже втратила трьох дітлахів; вороже ставиться до батька, котрий не підтримує дружину і ладен здихатися ще однієї дитини (причина смерті малюків вуалюється, стимулюючи уяву); і зичить малюкові доброго здоров'я та довгих літ життя. Слова Клари, матері немовляти: «Він повинен жити, Алоїз, повинен. О Боже, будь же милостивим до нього» [3, с. 177], – стають наскрізним мотивом-мовленням, характерним для даного твору. Наратор, граючись, переповідає історію народження Адольфа Гітлера, максимально стимулюючи емоційну сферу, яка змінює жанрову модальність та характеризується по-

лярністю (на початку оповіді читач бажає здоров'я матері і немовляти, а у фіналі – персонажі викликають відразу).

У творчості Дала зустрічаються новели з домінантним фольклорним стрижнем, зокрема «Чемпіон світу» («The Champion of the World») (1959), де головний герой, Клод, бракон'єр зі стажем, змальований автором у іронічному ключі (герой вигадує неймовірні способи полювання на фазанів). Оповідь ведеться від першої особи, що надає доробку суб'єктивної правдоподібності. В основу сюжету покладено фольклорний мотив обдурачення бідняком жадібного пана. Містер Віктор Хейзел був місцевим пивоваром, що вибився в «люди» із самих «низів» і страшенно цим пишався. «Він зневажав усіх людей, які мали низьке суспільне становище, ... і відчайдушно прагнув спілкуватися лише з тими, з ким, на його думку, і потрібно спілкуватися» [3, с. 227]. Пивовар полюбував до дня відкриття мисливського сезону влаштовувати показові полювання і щороку запрошував до себе багатіїв. Одного разу головний герой, поданий таким собі Іваном-дурником, вирішив провчити пана і виловити його фазанів. Традиційно цього не можна було зробити, тому герой фантазує і вигадує безліч чудернацьких способів, одним із яких він і скористався. «Беремо родзинки. Вимочуємо їх, доки вони не розбухнуть. Потім лезом робимо надріз, і трохи спустошуємо. Далі беремо одну з моїх червоних капсул (снодійне – Т.К.) і висипаємо весь порошок у родзинку. Потім беремо голку і дуже ретельно зашиваємо надріз» [3, с. 233]. Таким сміховинним чином головні герої й ловлять птахів. Однак ті при транспортуванні (жінка перевозила їх у візочку з малюком) раптово прокидаються, і, наче хмара саранчі, обсідають заправну станцію, на якій працює герої. Подія викликала широкий резонанс серед населення. «На дорозі з вантажівкою з цеглою і фургоном бакалійника шикувалися машини, люди відкривали дверцята і виходили, щоб краще побачити, що відбувається» [3, с. 253]. Після короткого діалогу головних героїв щодо закриття станції, текст раптово обривається, полишаючи читача в роздумах щодо подальшої «долі» фазанів та головних героїв. Принцип вільного нарративу характерний і для даної новели, де домінантною стає гумористична складова, що дає можливість ідентифікувати даний твір як гумореску.

Висновки. Таким чином, система мотивів у художній прозі Роальда Дала є напрочуд різнобарвною та ієрархічно вибудованою, оскільки письменник вдало поєднує у своїх творах новелістичну традицію, фольклорні мотиви та сюрреалістичний чорний гумор. Домінантними у творчості митця стають мотиви гри, що проглядаються на різних рівнях: образному, просторово-часовому, нарративному, імагогічному, причому шар наратор-реципієнт є особливо значущим, оскільки константною ознакою творчості Роальда Дала стає відверте іронізування над традиційними суспільними інститутами, стереотипними, загальноприйнятими етичними нормами, що породжує принцип вільного нарративу. Іронічна авторська свідомість організує художній універсум, постійно апелюючи до читачького інтелекту і спонукаючи його до співпраці. З мотиву гри виходять відповідні субмотиви: маски, смерті, самотності, помсти, душі тощо. Для творчості Роальда Дала характерні фантастичні мотиви, зокрема, наукового експерименту, відкриття тощо, які впливають на хронотоп, додаючи оповіді достовірності, та позначаються на

жанрі творів, наділяючи їх ознаками літератури «жахів». Константними стають історичні мотиви, причому подані досить суб'єктивно, та фольклорні, що жанрово наближають доробок Роальда Дала до народної традиції.

Література:

1. Бочкар О.В. Тріада жіночих образів у збірці оповідань Роальда Дала «Поцілунок»: неготичний аспект / О.В. Бочкар // Сучасне літературознавство та прикладна лінгвістика: американські та британські студії: Матеріали II Міжнародного симпозіуму. – К.: «Талком», 2014. – С. 39–43.
2. Даль Роальд. У кого что болит / Роальд Даль. – СПб.: Азбука-классика, 2004. – 352 с.
3. Даль Роальд. Хозяйка пансиона / Роальд Даль. – М.: Захаров, 2002. – 254 с.
4. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посіб. / В.І. Кузьменко, О.О. Гарачковська, М.В. Кузьменко та ін. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 496 с.
5. Тимофеев В.Г. «Недобрый» волшебник Роальд Даль / В.Г. Тимофеев // Даль Р. Дегустиация. – СПб.: Азбука, 2000. – С. 311–316.
6. Хлебчик Л.С. Постмодернистская игра с фольклором в новеллистике Роальда Даля / Л.С. Хлебчик // Вестник Полоцкого государственного университета. – 2007. – № 7. – С. 128–131.

Кушнирова Т. В. Система мотивов в художественной прозе Роальда Даля (на материале сборника «Поцелуй»)

Аннотация. В статье рассматриваются основные мотивы в художественной прозе английского писателя Роальда Даля. Отслеживается эволюция мотивов, их роль в развитии сюжета и в раскрытии внутреннего мира персонажей. Выделяются особенности индивидуального стиля писателя, а также связь с литературной традицией.

Ключевые слова: Роальд Даль, мотив, хронотоп, жанр, стиль, доминанта, культурная традиция.

Kushnirova T. System of motives in prose Roald Dahl (based on the book «Kiss Kiss»)

Summary. In this article the main motives of prose of English writer Roald Dahl are examining. Tracking the evolution of motive, his role in development of plot and in disclosure of inner world of the characters. Distinguished features of individual style of writer, as well as communication with the literary tradition.

Key words: Roald Dahl, motive, chronotope, genre, style, dominant, literary tradition.